

הרב מיכאל ספרא

כולל סעי' חברת אהבת שלום ירושלים ת"ו

בענין האם מת עצמו טמא, ומתים לעתיד לבא האם יקומו במלבושיהם, ודין טומאת גולל

בקובץ י"ט האריך הרה"ג ר' ראובן חיים קליין שליט"א לדון האם מת עצמו טמא, וצ"ל במים אדירים והעלה מרגליות, ורק אבוא בעקבי המלך מן המעט אשר חנני השי"ת בדין זה.

(א) בתו"ד באות ד' הביא דברי המג"א בזית רענן דע"פ הספרי זוטא שאין מת עצמו טמא כשיחיו המתים אין צריכים הזאה וגם המכנים מת למקדש פטור וכ' שם לדון בדבריו מדברי הגמ' נידה ע"ב ששאלו אנשי אלכסנדרי' את ריב"ח שלשה דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין אמר להן לכשיחיו-נחכם להן איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם. וחזוין דהוי בעיא דלא איפשיטא במתים שיחיו אם צריכים הזאה והיאך כ' המג"א דלפי הספרי זוטא אינם צריכים הזאה כדבר פשוט. ועוד הק' שהרי מצינו (נזיר מה"א עירובין קד, ב סוכה כה"א) שמת עצמו מותר להכניס למחנה לווייה ומשמע מזה דלמחנה שכינה אסור ואמאי כ' המג"א דלדעת הסיפרי זוטא מותר להכניס מת למקדש.

ולענ"ד לק"מ דבאמת הש"ס פליג על הסיפרי זוטא בדין זה וס"ל שמת עצמו טמא, דהא איתא נידה לד"ב בעי רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא מקום זיבה מעין הוא ומטמא או דילמא לאו מעין הוא אמר רבא ת"ש זובו טמא הוא לימור על הזוב שהוא טמא במאי אילימא בזב גרידא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כל שכן אלא פשיטא בזב מצורע ומדאיצטריך קרא לרבווי בראייה שניה שמע מינה מקום זיבה לאו מעין הוא אמר ליה רב יהודה מדסקרתא לרבא ממאי דילמא לעולם אימא לך בזב גרידא ודקאמרת לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כל שכן שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור, וכ' התוס' שם נה"ב ד"ה דם דלדעת רבא דליכא למימר שעיר המשתלח יוכיח נשאת סברא זו אף למסקנה, ואם מסכים הש"ס לסברת הסיפרי זוטא אמאי לא מקשינן מכל מת שהוא עצמו טהור ומטמא אחרים, ולפ"ר פליג הש"ס בדין זה על הסיפרי זוטא.

(ב) באות ה' הביא הכותב שליט"א דברי הרה"ג שמחה עלבסרג זצ"ל שכ' שכיוון שהמת טמא באהל שוב חייב במכנים מת למקדש שמתמא המקדש באהל, וכ' ע"ז "והנה דבר זה ברור לי שדבריו אינם עולים בקנה אחד עם דברי ההר צבי בשם האמרי אמת" ומאי דפשיטא ליה למר אני בער ולא אדע דהנה יש לחלק בפשטות בין מי שמת במקדש עצמו שעליו כ' האמרי אמת שאין שליטא לחיצונים בו ואינו מטמא את ההיכל לבין מי

שמת מכבר וכבר חלה עליו מומאת מת ונכנס למקדש דבכה"ג מנלן שיטהר, ואדרבה מומאה שבו להיכן הלכה, זע"ז ב' הרה"ג שמחה עלבערג זצ"ל שהמכנים ממא למקדש לוקה. ואם כנים דברים אלו נופל תירוצו של הרב הכותב בהערה ה' ששלמה המלך הכנים את ארונו של דוד המלך ע"ה לבהמ"ק ע"פ דברי ההר צבי, ולמשנ"ת זה אינו דלא יועיל מידי להכנים מת שמת מכבר לביהמ"ק.

ג) עוד שם הביא משו"ת תירוש ויצהר סי' ק' סקי"ב שספקם של אנשי אלכסנדריה היה כיוון שהתכריכים מטמאים כמו מת האם לעתיד לבא המתים יקומו ובגדיהם עליהם או שיקומו מן השאול ערומים. וציין הכותב לבית אלוקים שער היסודות פ' ס' שכ' שהמתים יעמדו בלבושיהם.

ולכאזרה יש לפשוט שאלה זו מהא דאיתא בכתובות קיא,ב א"ר חייא בר יוסף עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהן ק"ו מחימה מה חימה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמה. וכ' תוס' ד"ה בלבושיהן משמע בלבושיהן שנקברו דהיינו תכריכין, אבל בירושלמי דהנושא אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן משמע מעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שלא יעמדו בתכריכין אלא בלבושיהן מחיים.

אמנם במהר"ל בחא"ג כ' "אל יהיה ק"ו זה קל בעיניך כי הוא ק"ו גמור, רק אל תבין כי הבגדים האלו הם בגדים כמו שהם בגדים שלפנינו אבל בגדים אלו הם בגדים רוחניים. וכך יליף ק"ו ומה חטה שנקברה ערומה הארץ נתן לה מלבושים, כי כן חייב הארץ שלא יצא דבר מן הארץ רק בלבוש, ודבר זה עניין מופלג מאד ודבר זה נרמז בכתוב ישעיה נ"א כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, הרי כי נקראת הארץ בגד, ולכך כל מה שיוצא מן הארץ הוא יוצא במלבוש, ומעתה הצדיקים שנקברו בכבוד המלבוש כ"ש שיוצאים מן הארץ בכבוד המלבוש. ואין המלבוש הזה לבוש צמר ופשתים, רק הוא מלבוש שראוי לפי מה שהם כאשר יחיו המתים" עכ"ל.

והנה איתא בנדה סא,ב ת"ר בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובר כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה ממנו תכריכין למת אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא א"ל אביי ואי תימא רב דימי והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו אלא לספרו אבל לקוברו אסור א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן אפילו לקוברו ור' יוחנן למעמיה דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. וכ' התוס' שם ר"ה אמר רב יוסף דהך דקתני דלכתחילה עושה לו תכריכין מכלאים אע"פ שכשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן שמע מינה שמצות בטלות לעתיד לבא. והיינו לשיטתם דדעת הבבלי שמתים לעתיד לבא יעמדו בתכריכיהם*, אך לפי"ז צריך לחלק שהאי דינא אינו אלא בצדיקים, ולקוצר דעתי לא נתפרש היאך יקומו אלו שאינם

א. שו"ר ברש"ש שציין לעי' בכתובות שם, ובתוס' שם.

צדיקים אך יזכו לקום בתחיית המתים האם יקומו ערומים או שיקומו בבגדיהם מחיים^ג, וכשיחיו נחכים להם.

אך עיקר פי' התירוש ויצהר בשאלת אנשי אלכסנדר^ז צ"ב, שאם ספקם הוא האם מתים לעת"ל יקומו בלבושיהן או לא אזי בשלמא לל"ק אמר לכשיחיו נחכים להן שפיר שתחזינה עינינו כשיעמדו האם עומדים בלבושיהן או לא, אך לל"ב דקאמר לכשיבא משה רבנו עמהם צ"ב דהא אין זה ספק ברין אלא ספק שיכול להתברר במציאות ומה צריך למשה רבנו ע"ה על מנת לברר ספק זה.

ואשכחנא בביאורי אגרות להרשב"א ברכות יב,ב שהאריך שם בעניין מצוות בטלות לעתיד לבא ובתו"ד כ' שרב חייא בר יוסף שאמר בכתובות שעתיד הקב"ה להעמיד צדיקים בלבושיהם יסבור כדעת ר' אמי שאסור לקבור מת בכלאיים, ורב יוסף ור' יוחנן שהתירו לקבור מת בכלאיים לא יסברו כדעת ר' חייא בר יוסף שאמר בכתובות שבלבושיהן הן עומדין, ושמא גם לדעת רב חייא בר יוסף אין הכוונה שיהיו עומדין באותן מלבושין ממש עד שאם היה חוט אחד של צמר ואבד בו שיהיה החוט חוזר לתוכו אלא הכוונה בזה שיהיו עומדין לבושין בק"ו מחיטה כמו שאמרו ומה חיטה שנקברה ערומה יוצאה לבושה צדיקים שנקברין לא כל שכן שעומדין לבושין כדי שיכירו כל אחד ואחד מתו בדרך שהלך ולא יאמרו אחרים הם כמו שאמרו בחיגר וסומא הלך חיגר עומד חיגר הלך סומא עומד סומא כדי שלא יאמרו אחרים הם ודברי אגדה הם ואין משיבין.

ד) והנה מצינו כיוצ"ב בטומאת גולל שגם אפשר שאינו טמא בעצמו ומטמא אחרים. דבמתני' כריתות טו,ב אמרינן שאבר המדולדל אינו מטמא בבהמה מק"ו, ופי' רש"י ד"ה ק"ו מה אדם שמקבל טומאה מחיים ואפילו הכי לא מטמא באבר המדולדל ק"ו בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים שלא מטמא באבר המדולדל.

ובערוך לנר (שם ד"ה בא"ד) הביא קושיית תלמיד אחד, שהרי מצינו שגם בהמה מקבלת טומאה מחיים כדתנן באהלות פט"ו מ"ט במה שעשאה גולל לקבר המגע בה טמא טומאת שבעה.

ור"י הערוך לנר שלא קשה מידי שמה שהבהמה מטמא משום גולל לא הבהמה מקבלת טומאה ולא מטמאה לאחרים אלא המת הוא שמטמא^א והגולל אינו אלא הצינור שעל ידו תצא הטומאה ממת על האדם, וראיה לזה שהרי אין הבהמה מטמאה משום גולל אלא כל זמן שהיא עומדת על המת והמת תחתיה אבל הסיר הבהמה או שהסיר המת מתחתיו הבהמה טהורה כשאר בהמות כמו שפסק הרמב"ם פ"ו מטומאת מצת ה"ד ואם הייתה הבהמה מקבלת טומאה לא הייתה טהורה לגמרי כשפירשה כמו שאדם הנוגע במת ופירש נשאר בטומאתו אלא ודאי שלא הבהמה קיבלה הטומאה אלא המת הוא המטמא כשהיא גולל.

ג. וזה"ה שיש להסתפק לפי הירושלמי באנשים אשר אינם צדיקים היאך יקומו לעתיד לבא.

ג. ומבואר בדבריו להדיא דפשיטא ליה שמת עצמו טמא, ולא רק מטמא אחרים.

ולכאורה דברי הערול"ג צ"ע דהכא בשיטת רש"י קיימינן, ורש"י בעירובין טו. כ' להדיא דהבהמה שעשאה לגולל מטמאה משום גולל אף אחר שפירשה, וא"כ מה הוכחה היא משיטת הרמב"ם שגולל אינו מטמא אחר שפירש וא"כ הגולל אינו רק צינור לטומאה, לשיטת רש"י שגולל מטמא אף אחר שפירש וא"כ לכאורה הוא טמא ממש.

וצריך לומר דהנה ביאר הגרי"ז (זבחים ט"ז ד"ה מה) דמחלוקת רש"י והרמב"ם האם גולל אחר שפירש מטמא אינה שהרמב"ם סבר שגולל הוא צינור להעביר את הטומאה ורש"י ס"ל שגולל הוא עצמו טמא, אלא דכו"ע סברי שאין הבהמה נטמאת אלא יש לה דין גולל שהיא מטמאה אחרים, ורש"י ס"ל שאף אחר שפירש הגולל מן הקבר עדיין שמו עליו ויש לו תורת גולל הלכך מטמא אחרים גם לאחר שפירש והרמב"ם פליג ע"ז. וכ"כ בקובץ שיעורים (כתובות אות ט"ו, ע"ש שבי' בעוד אופ"א). וא"כ י"ל דהכי נמי פשיטא ליה לערול"ג ולזה הביא ראייה משיטת הרמב"ם שאין טומאת גולל לאחר שפירש, ואף לרש"י שיש טומאה אינו משום שהבהמה עצמה נטמאת אלא חשיבא כגולל אף לאחר שפירש מן הקבר, ודוחק.

עכ"פ חזינן דס"ל לראשונים שטומאת גולל אינה טומאה עצמית ואין הגולל עצמו טמא אלא מטמא אחרים בלבד.

ה) והנה באות ט' הביא הרב הכותב ביאור מתורש בספרי זוטא מהרה"ג חיים לייב זקם שכוונת הסיפרי זוטא אינה שמת במיתתו אינו טמא אלא רק לאחר שחי אינו מטמא, והק' ע"ז דלביאור זה נפשט ספקם של אנשי אלכסנדריה דלפ"ז פשיטא דלעתיד לבא לא יצטרכו הזאת ג' וז' כיוון שאין המת טמא מאחר שקם לתחיה.

ולכאורה יש לשדות נרנא בהנחה שמת שקם לתחיה יהיה טהור לגמרי שהרי כ' הראש יוסף לבעל הפמ"ג ברכות י"ט: ד"ה והוי שבדבר מקבל טומאה שעשאו גולל, באופן שאין בו טומאת אהל, אף שפירש מן הגולל אפ"ה י"ל שנוגע בטומאת עצמו דומה לרומב שקרש ונימוח וכי טומאה שבהן להיכן הלכה וכנוגע בעצמו דמי". וצ"ע בזה. וא"כ שפיר אפשר לבאר שאנשי אלכסנדרי' נסתפקו בספקו של הראש יוסף כיוון שמת במיתתו הוא טמא ולאחר שקם לתחיה הוא טהור האם נאמר שחשיב כנוגע בעצמו ויהיה כטמא מת שצריך הזאה ג' וז' או לא'.

ד. ויל"ע האם דעה זו מוכרחת לומר שמת עצמו הוא טמא, דאם מת עצמו אינו טמא איזה טומאה יעביר הגולל לאחרים, ויל"ד.

ה. יל"ד בדברי הראש יוסף דלפז"ר סברת נוגע בעצמו וסברת טומאה שבהן להיכן הלכה הם ב' סברות נפרדות ובראש יוסף צירף הכל כאחד.

ו. ובנשמת אדם קונ' מצבת משה סי' י"א כ' שדין גולל מדבר המקב"ט אם טהור אחר שפירש או לא הוא מח' רמב"ם ורשב"א יעו"ש.